

Henryk Gertig

O BEZPIECZEŃSTWIE ŻYWNOŚCI EKOLOGICZNEJ

Katedra i Zakład Bromatologii Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu

Kierownik: prof. dr hab. *J. Przysławski*

Hasła kluczowe: definicje, regulacje prawne, planowanie, działania, zagrożenia.

Key words: definition, law regulations, planning, functions, dangers.

Obecnie bardzo dużo miejsca poświęca się rolnictwu ekologicznemu i produkowanej przez nie żywności, określanej mianem ekologicznej. Zaczątki tego rodzaju działalności to lata dwudzieste XX wieku. W tym czasie *R. Steinem* – austriacki przyrodnik i filozof ogłosił tezę, że istnieje zależność pomiędzy człowiekiem, kosmosem i ziemią, która determinuje ścisłą więź człowieka z przyrodą. Więż ta powoduje, że człowiek może wpływać na przyrodę, nie ingerując jednak w naturalne ekosystemy. Idea ta sprzyjała rozwojowi rolnictwa, stosującego w uprawie roślin środki biodynamiczne, przygotowując np. nawóz z pokrzyw i innych chwastów oraz odpadów, ulegających biodegradacji. Jako przedplon zaczęto coraz częściej uprawiać rośliny motylkowe. W Polsce za prekursora rolnictwa ekologicznego można uważać *S. Karłowskiego*, który już w 1930 r. założył gospodarstwo ekologiczne. Ten sposób gospodarowania zaczęło propagować Towarzystwo Krzewienia Zasad Życia i Gospodarki Zgodnej z Przyrodą. Druga Wojna Światowa i wprowadzone po niej zmiany ustrojowe nie sprzyjały rozwojowi rolnictwa ekologicznego. Jednak już w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku coraz częściej zaczęto zwracać uwagę na pozostałości zanieczyszczeń w żywności, spowodowane obecnością substancji pochodzących ze środków ochrony roślin (m.in. DDT, lindanu, aldryny, dieldryny i in.), nawozów sztucznych (azotany), a także środowiska (metale ciężkie, dioksyny i in.). Jak wiadomo zanieczyszczenia te mają istotny wpływ na stan naszego zdrowia i mogą być przyczyną bardzo różnych chorób nie tylko metabolicznych, lecz także nowotworowych i wielu innych, determinowanych rodzajem zanieczyszczenia. Nic więc dziwnego, że podjęto działania legislacyjne, mające na celu ograniczanie poziomu tych substancji w produktach żywnościowych. Równoległe zaczęły pojawiać się ruchy społeczne zmierzające do eliminacji tych zagrożeń na drodze wprowadzania i propagowania upraw ekologicznych. Te ostatnie działania wymusiły na decydentach konieczność oddzielnych regulacji prawnych, dotyczących rolnictwa ekologicznego, które podjęłoby produkcję żywności wolnej od zanieczyszczeń.

DEFINICJE

W aktach prawnych, dotyczących bardzo różnych regulacji, spotykamy na samym początku definicje pojęć, występujących w treści ustawy czy rozporządzenia.

W przypadku omawianych przeze mnie problemów, chciałbym zdefiniować dwa pojęcia z przedrostkiem „eko”. Warto jednak przypomnieć co to jest ekologia i czym się zajmuje. Ekologia [gr. oikos + logos = dom + słowo (nauka)] jest nauką o strukturze i funkcjonowaniu przyrody, zajmująca się badaniem oddziaływań pomiędzy organizmami żywymi a środowiskiem oraz ich wzajemnymi relacjami. Najogólniej jednak ujmując jest nauką o porządku w przyrodzie lub jego braku. Pojęciami w których występuje przedrostek „eko” są także żywność ekologiczna (produkt ekologiczny) i rolnictwo ekologiczne (produkcja ekologiczna). Słownik terminologiczny pojęcie żywności ekologicznej definiuje jako produkty spożywcze, o obniżonym poziomie zanieczyszczeń chemicznych, otrzymywane z surowców pozyskiwanych w gospodarstwach rolnych, stosujących alternatywne metody produkcji czyli ekologiczne, inaczej biodynamiczne czy zintegrowane. W rozumieniu rozporządzenia Rady Wspólnoty Europejskiej (1, 2) produkt ekologiczny (żywność ekologiczna) oznacza, że pochodzi z produkcji ekologicznej. Wynika z tego, że fakt pochodzenia z gospodarstwa ekologicznego zapewnia produktowi (żywności) wymaganą przepisami jakość zdrowotną. Natomiast produkcja ekologiczna oznacza stosowanie w gospodarstwie ekologicznym metod produkcji zgodnej z zasadami określonymi w cytowanym rozporządzeniu. Na definicje produktu i produkcji ekologicznej powołuje się również polska ustawa o rolnictwie ekologicznym.

REGULACJE PRAWNE WSPÓLNOTY EUROPEJSKIEJ

Podstawowymi aktami prawnymi są rozporządzenie Rady (WE) z 2007 r. (2) w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych oraz rozporządzenie Komisji (WE) z 2008 r. (3) ustanawiające szczegółowe zasady wdrażania rozporządzenia Rady (WE) w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych, w odniesieniu do produkcji ekologicznej, znakowania i kontroli. Na mocy tych rozporządzeń uchylone zostały wcześniejsze akty prawne (1). Zgodnie z rozwiniętą definicją Rady, produkcja ekologiczna jest ogólnym systemem zarządzania gospodarstwem i produkcją żywności, łączącym najkorzystniejsze dla środowiska praktyki, wysoki stopień różnorodności biologicznej, ochronę zasobów naturalnych, stosowanie wysokich standardów dotyczących dobrostanu zwierząt i metody produkcji, odpowiadające wymaganiom konsumentów, preferujących wyroby wytwarzane przy użyciu substancji naturalnych i naturalnych procesów. Wynika z powyższego, że ekologiczna metoda produkcji ma pełnić podwójną funkcję społeczną: z jednej strony dostarcza towarów na specyficzny rynek, kształtowany przez popyt, a z drugiej strony jest działaniem w interesie publicznym, ponieważ przyczynia się do ochrony środowiska, dobrostanu zwierząt i rozwoju obszarów wiejskich. Ten akt prawny jest niezwykle rozbudowany, a w szczególności często niezrozumiały, zwłaszcza dla przeciętnych producentów.

W tym kontekście należy przede wszystkim zwrócić uwagę na podstawowe założenia, wynikające z omawianego rozporządzenia, które zostały sprecyzowane w siedmiu tytułach, a którym podporządkowano 42 artykuły. Podstawowym założeniem dla rolnictwa ekologicznego jest konieczność jego funkcjonowania w oparciu o zasoby odnawialne. Natomiast celem ograniczenia zasobów nieodnawialnych,

wszelkie odpady, produkty pochodzenia roślinnego i zwierzęcego, powinny być poddawane recyklingowi i wykorzystane do nawożenia gleby. Szczegółowe zasady dotyczą produkcji roślinnej, zwierzęcej, wodorostów i akwakultury.

W odniesieniu do produkcji roślinnej należy uwzględniać wybór gatunków i odmian, wieloletni płodozmian oraz recykling substancji organicznych. Dodatkowe nawozy oraz środki poprawiające żyzność gleby oraz środki ochrony roślin mogą być stosowane tylko wtedy, gdy ich użycie jest zgodne z celem i zasadami produkcji ekologicznej. Ponadto, produkcja roślinna powinna przyczyniać się do utrzymania i zwiększenia żyzności gleby i zapobiegać jej erozji. Zwraca się także uwagę, aby w produktach rolnictwa ekologicznego było jak najmniej organizmów genetycznie modyfikowanych. Niedozwolone jest także wykorzystywanie w produkcji ekologicznej promieniowania jonizującego. W omawianym rozporządzeniu dużo miejsca poświęca się ekologicznej produkcji zwierzęcej oraz hodowli zwierząt. Zgodnie z wytycznymi produkcja ta powinna być związana z użytkami rolnymi ponieważ, dostarcza ona nawozów organicznych i substancji odżywczych dla gleby, przygotowywanej do produkcji roślinnej. W hodowli należy uwzględniać wysokie standardy dotyczące dobrostanu zwierząt, potrzeb związanych z trybem życia, a także stanem zdrowia, opierającym się na zapobieganiu chorobom. Podstawą chowu zwierząt powinny być przede wszystkim pasze ekologiczne. Wysokie wymagania stawiane są również w stosunku do personelu zajmującego się produkcją zwierzęcą. Przedmiotowe rozporządzenie omawia także zasady produkcji wodorostów występujących w morzu, przy czym ich zbieranie nie powinno naruszać stabilności naturalnych siedlisk; uprawa natomiast może być prowadzona w obszarach przybrzeżnych uznanych za ekologiczne. Zwraca się także uwagę na zasady produkcji w sektorze akwakultury, która powinna się opierać na hodowli młodych osobników, pochodzących od zwierząt hodowanych ekologicznie w gospodarstwach ekologicznych.

Kolejnym elementem rozporządzenia są produkty i substancje stosowane w rolnictwie ekologicznym i kryteria jakim powinny odpowiadać. W tej grupie wymienia się środki ochrony roślin, nawozy poprawiające strukturę gleby, nieekologiczne materiały paszowe oraz środki czyszczące i odkażające. Stosowanie tych środków może być dopuszczone zgodnie z obowiązującymi przepisami wspólnotowymi lub krajowymi.

Oddzielnego potraktowania wymagają ustalenia dotyczące żywności przetworzonej. Wyroby te powinny być wytwarzane przy użyciu takich metod, które gwarantują przestrzeganie zasad produkcji ekologicznej, utrzymania zasadniczych cech wyrobu na wszystkich etapach wytwarzania. Surowce pochodzące z gospodarstw ekologicznych oraz dozwolone substancje pomocnicze (woda sól, składniki mineralne, witaminy), celem uzyskania gotowego wyrobu mogą być poddawane procesom mechanicznym, fizycznym, biologicznym, enzymatycznym lub mikrobiologicznym. Od zasad tych mogą być wyjątki, które muszą mieć uzasadnienie i zgodę odpowiednich organów.

Następny element rozporządzenia dotyczy znakowania, którego terminologia odnosi się do ekologicznej metody produkcji. W znakowaniu powinno się uwzględniać wszystkie cechy i charakterystyki produktu, producenta oraz numer identyfikacyjny organu kontrolnego, lub jednostki certyfikującej, którym podlega podmiot gospodarczy.

Niezwykle istotnym składnikiem rozporządzenia jest ustanowiony system kontroli, który ma gwarantować, że produkty rolnictwa ekologicznego są wytwarzane zgodnie z ustalonymi wymaganiami. Z rozporządzenia tego wynika, że państwa członkowskie we własnym zakresie ustanawiają system kontroli i wyznaczają jeden lub kilka organów odpowiedzialnych za kontrolę związaną z wypełnianiem określonych zobowiązań. Właściwy organ może przyznać swoje uprawnienia kontrolne lub przekazać zadania związane z kontrolą jednemu lub kilku innym organom kontrolnym. Wyznaczona przez właściwy organ jednostka certyfikująca przekazuje wyniki przeprowadzonych kontroli właściwemu organowi. Państwa członkowskie muszą jednak gwarantować, że ustanowiony system kontroli pozwala na śledzenie każdego produktu na wszystkich etapach produkcji, przygotowania i dystrybucji oraz zapewnia konsumentom, że produkty ekologiczne wytworzono zgodnie z określonymi wymaganiami. Organy kontrolne i jednostki certyfikujące wydają świadectwo każdemu podmiotowi gospodarczemu, który podlega ich kontroli i który w obszarze swojej działalności spełnia określone wymagania. Świadectwo to umożliwia identyfikację podmiotu oraz rodzaju lub asortymentu produktów, a także okresu ich ważności. Dalsze przepisy dotyczące handlu z państwami trzecimi oraz końcowe i przejściowe nie są związane z jakością zdrowotną żywności ekologicznej i w tym kontakście nie wymagają szerszego potraktowania.

Krótkiego omówienia wymaga rozporządzenie Komisji (WE) (3) ustanawiające szczegółowe zasady wdrażania rozporządzenia Rady (WE), do którego zobowiązane są wszystkie kraje członkowskie. Rozporządzenie to uszczegóławia zasady produkcji roślinnej i zwierzęcej dotyczące także produktów przetworzonych, uwzględniając również pakowanie, transport i przechowywanie. Przedstawione tam zasady uwzględniają nie tylko ograniczenia klimatyczne, geograficzne i strukturalne, lecz także związane z problematyką zarządzania ekologiczną produkcją zwierząt. W zakresie znakowania zostało m. in. ustalone logo wspólnotowe z napisem w językach krajów członkowskich: „Rolnictwo ekologiczne” i „Gospodarstwo ekologiczne”, w których dominują barwy niebieski i zielony, a centralnym elementem jest stylizowany kłos. Znaczna część rozporządzenia dotyczy kontroli odnoszącej się do uprawianych metodami ekologicznymi roślin i produktów z nich otrzymywanych, a także zwierząt i produktów zwierzęcych, którym stawiane są określone wymagania. Zgodnie z rozporządzeniem, ekologiczna produkcja roślin obejmuje różne metody upraw, jednak ograniczające stosowanie nawozów mineralnych i podobnych środków użyźniających glebę. Zalecenia dotyczą także ograniczenia stosowania środków ochrony roślin, preferując jednocześnie naturalne metody walki z chorobami i szkodnikami roślin. Niemniej dopuszcza się jednak stosowanie niektórych środków ochrony roślin, nawozów sztucznych, a w przetwórstwie dodatków sygnowanych symbolem „E” oraz środków myjących i dezynfekujących. Istotnym elementem przy produkcji zwierzęcej jest jej powiązanie z gruntami rolnymi, które powinny być użyźniane nawozem pochodzącym od tych zwierząt. Rozporządzenie to bardzo dużo uwagi zwraca na konieczność zapewnienia, hodowanym przy użyciu pasz ekologicznych zwierzętom, potrzeb związanych z trybem życia oraz odpowiednich pomieszczeń i warunków bytowych. Szczegółowe przepisy dotyczą również zasad zapobiegania chorobom i ich leczeniu. Do rozporządzenia Komisji (WE) (3) dołączono szereg załączników. Na szczególną uwagę zasługują:

1. Nawozy i środki poprawiające właściwości gleby.

2. Pesticydy i środki ochrony roślin, a w szczególności: substancje pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego, mikroorganizmy wykorzystywane do biologicznego zwalczania szkodników i chorób, substancje produkowane przez mikroorganizmy, substancje używane w pułapkach i dozownikach, substancje przeznaczone do spryskiwania powierzchni między roślinami uprawnymi, inne substancje używane w sposób tradycyjny w rolnictwie ekologicznym oraz inne substancje.

3. Produkty do czyszczenia i dezynfekowania.

4. Niektóre produkty i substancje używane do produkcji przetworzonej żywności ekologicznej, a w szczególności: sekcja A – dodatki do żywności w tym ich nośniki oraz sekcja B – substancje wspomagające przetwarzanie i inne produkty, które mogą być stosowane w przetwarzaniu składników pochodzenia rolniczego z produkcji ekologicznej.

Podsumowując można powiedzieć, że rozporządzenie to uszczegółowia wcześniej wydane rozporządzenie Rady (WE).

Do omówionych rozporządzeń należy także dołączyć projekt rezolucji Parlamentu Europejskiego, z lutego 2009 r. (4) w sprawie zapewnienia jakości żywności, który powstał w oparciu o opinię Komisji Ochrony Środowiska Naturalnego, Ochrony Zdrowia Publicznego i Bezpieczeństwa Żywności dla Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi Wspólnoty Europejskiej. W projekcie tym Parlament Europejski wyraża m. in. zaniepokojenie z powodu złożoności europejskiego systemu norm podstawowych i dużej liczby przepisów, do których muszą stosować się rolnicy. Równocześnie Parlament Europejski wyraża poparcie dla uproszczenia tych przepisów, uwzględniające kryteria ich przydatności. Nie mniej, zgodnie z zaleceniami, Komisja Ochrony Środowiska Naturalnego, Zdrowia Publicznego i Bezpieczeństwa Żywności, podkreśla konieczność promowania produktów ekologicznych jako źródła żywności o wysokiej jakości, katalizatora ochrony środowiska i dobrostanu hodowanych zwierząt. Równocześnie Komisja ta wzywa do uproszczenia certyfikacji, co ma na celu dalszy rozwój rynku produktów ekologicznych, a także do wprowadzenia unijnego znaku jakości, jako źródła służącego do poszerzania wiedzy konsumentów i rozpoznawania produktów ekologicznych. Zgodnie z rezolucją Parlamentu Europejskiego konieczne jest również usprawnienie kontroli i koordynacji pomiędzy różnymi organami celem zapewnienia, że produkty spożywcze spełniają określone wymagania w zakresie ochrony środowiska i bezpieczeństwa żywności. Zwraca się także uwagę, że konsumenci mają coraz większe wymagania w zakresie bezpieczeństwa żywności, nie tylko ekologicznej oraz prawo do pełnej informacji o składzie produktu, wartości odżywczej i jego bezpieczeństwie. Należy w tym miejscu zauważyć, że omawiany projekt rezolucji Parlamentu Europejskiego dotyczy generalnie jakości żywności, nie tylko ekologicznej.

REGULACJE PRAWNE OBOWIĄZUJĄCE W POLSCE

W odniesieniu do żywności ekologicznej, w Polsce obowiązuje obecnie ustawa o rolnictwie ekologicznym, opublikowana w 2009 r. (6), uchylająca wcześniejszą z 2004 r. (5), Ustawa ta określa zadania oraz właściwość organów administracji

publicznej i jednostek organizacyjnych w rolnictwie ekologicznym w zakresie wykonywania omówionych wyżej przepisów rozporządzenia Rady (WE) z 2008 r. (2) i kilku innych unijnych aktów prawnych, wydawanych ostatnio przez Komisję Wspólnoty Europejskiej. Można tym samym stwierdzić, że ustawa o rolnictwie ekologicznym jest odzwierciedleniem i dostosowaniem przepisów obowiązujących państwa członkowskie UE do polskich warunków. Celem realizacji określonych ustawą zadań, należało jednak utworzyć odpowiednie ramy organizacyjne oraz system kontroli i certyfikacji produktów rolnictwa ekologicznego. W szczególności system ten tworzą:

1. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, który w drodze decyzji upoważnia podmiot ubiegający się o upoważnienie do działania jako jednostka certyfikująca w zakresie rolnictwa ekologicznego do przeprowadzania kontroli, wydawania i cofania certyfikatów potwierdzających, że płody rolne oraz produkty z nich otrzymywane w tym także zwierzęta oraz produkty i przetwory pochodzenia zwierzęcego odpowiadają określonym wymaganiom ustawy o rolnictwie ekologicznym.

2. Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, która sprawuje nadzór nad upoważnionymi jednostkami certyfikującymi, dokonuje kontroli granicznej produktów rolnictwa ekologicznego, upoważnia do przewozu takich produktów z państw trzecich oraz przyjmuje zgłoszenia producentów, którzy pragną rozpocząć produkcję metodami ekologicznymi.

3. Jednostki certyfikujące, które są podmiotami upoważnionymi przez ministra ds. rolnictwa do przeprowadzania kontroli gospodarstw i przetwórnictwa ekologicznych oraz wydawania certyfikatów zgodności. Nadzór nad tymi jednostkami sprawuje Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych.

4. Inspekcja Handlowa, która ma obowiązek współpracy z Inspekcją Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, dotyczącej jednostek certyfikujących oraz nadzoru nad produkcją ekologiczną w zakresie wprowadzania do obrotu detalicznego żywych, nieprzetworzonych lub przetworzonych produktów rolnych, przeznaczonych do spożycia.

5. Inspekcja Weterynaryjna, która ma obowiązek współpracy z Inspekcją Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, w części dotyczącej jednostek certyfikacyjnych oraz produkcji ekologicznej w zakresie sprawowania nadzoru nad produktami paszowymi. W odniesieniu do ekologicznej hodowli zwierząt, ich zdrowia oraz produktów ekologicznych pochodzenia zwierzęcego Inspekcja Weterynaryjna sprawuje nadzór zgodnie ze swoimi uprawnieniami analogicznie jak w odniesieniu do żywności konwencjonalnej.

6. Główny Inspektor Ochrony Roślin i Nasiennictwa, który jest organem właściwym do utworzenia komputerowej bazy danych, mającej na celu sporządzenie wykazu odmian, których nasiona, a w przypadku ziemniaków sadzonki, uzyskiwane zgodnie z metodami produkcji ekologicznej dostępne są na terytorium naszego państwa.

Nie wnikając w szczegóły ustawy o rolnictwie ekologicznym, która opiera się na rozporządzeniach Rady (WE) (2) i Komisji (WE) (3) oraz innych aktach Wspólnoty, należy jeszcze uwzględnić działania podejmowane w Polsce celem wdrożenia Europejskiego Planu Działania dla Żywności Ekologicznej i Rolnictwa w latach 2007 – 2013 (7). Należy jednak zwrócić uwagę, że przedstawiony europejski plan działań

został przygotowany w oparciu o rozporządzenie Rady (EWG) z 1991 r. (1) wraz z późniejszymi zmianami do 2004 r., określającymi zasady rolnictwa ekologicznego w Unii Europejskiej; wdrażając ten plan w Polsce uwzględniono również ustawę o rolnictwie ekologicznym z 2004 r. (5). Nie wydaje się jednak, że przedstawione w planie działania są już nieaktualne, zwłaszcza przewidziane na lata do 2013 r. (7). Działania przyjęte w Europejskim Planie zostały sformułowane w dwudziestu punktach specjalnego załącznika. W ramach tego planu Komisja zaleca aby państwa członkowskie w pełni wykorzystwały w ramach swoich programów rozwoju obszarów wiejskich dostępne instrumenty, zapewniające wsparcie dla rolnictwa ekologicznego poprzez stworzenie krajowych lub regionalnych planów działania. Plan działania realizowany w Polsce zakłada systematyczny wzrost liczby gospodarstw produkujących żywność ekologiczną do 2000 oraz znaczący wzrost powierzchni użytków rolnych do 600000 ha, przeznaczonych do produkcji żywności ekologicznej. W szczególności plan ten został rozpisany na 15 zadań, realizacja których została powierzona określonym wykonawcom. Przykładowo do zadań tych należy zaliczyć m. in. promocję produktów rolnictwa ekologicznego, czy upowszechnienie wiedzy o wymaganiach obowiązujących w rolnictwie ekologicznym. Tzw. zadanie 7 dotyczy rozwoju badań naukowych w zakresie produkcji prowadzonej metodami ekologicznymi. W ramach tego zadania uwzględnia się badania nad nowymi metodami ochrony roślin i nowymi środkami ochrony roślin, a także nad przydatnością nawozów do produkcji metodami ekologicznymi. Jednym z elementów tego zadania jest doskonalenie metod analitycznych, które znalazłyby zastosowanie do oceny jakości produktów pochodzących z gospodarstw ekologicznych. Spośród tych zadań na uwagę zasługuje punkt dotyczący kontrolowania produktów ekologicznych pod kątem zanieczyszczeń organizmami GMO. Zwraca się także uwagę na konieczność opracowania regulacji prawnych dotyczących ekologicznej hodowli ryb i innych produktów akwakultury. Zgodnie z założeniami planu, działania na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego stwarzają możliwości rozwiązywania problemów dotyczących bezpieczeństwa żywności, jej jakości, ochrony środowiska, dobrostanu zwierząt oraz rozwoju obszarów wiejskich. Niestety duża część przedstawionego planu jest poświęcona przede wszystkim działaniom organizacyjnym, które zobowiązują określone organy władzy i jednostki organizacyjne do wdrażania wyznaczonych przez plan zadań.

REGULACJE PRAWNE A JAKOŚĆ ZDROWOTNA ŻYWNOSCI EKOLOGICZNEJ

Nie ulega wątpliwości, że idea rolnictwa ekologicznego, produkującego żywność wysokiej jakości zdrowotnej, wolnej od wszelkiego rodzaju zanieczyszczeń, jest niezwykle nośna i szeroko propagowana przez środki medialnego przekazu oraz regulacje prawne Wspólnoty Europejskiej i Polski. Chciałbym jednak i w tym miejscu odwołać się do rezolucji Parlamentu Europejskiego (4) w sprawie zapewnienia jakości żywności, który m. in. wyraża swoje zaniepokojenie z powodu złożoności europejskiego systemu norm podstawowych i dużej liczby przepisów, do których muszą się stosować europejscy rolnicy. W moim przekonaniu, regulacje prawne Wspólnoty

Europejskiej, obowiązujące również w Polsce, dotyczące rolnictwa ekologicznego i żywności ekologicznej są bardziej rozwinięte i mniej zrozumiałe aniżeli w odniesieniu do żywności konwencjonalnej. Wiadomo przecież, że zarówno „*Codex Alimentarius*” oraz ustawa o bezpieczeństwie żywności (8) obowiązująca w Polsce, a także rozporządzenia na jej podstawie wydane (9, 10), mają przede wszystkim na uwadze wysoką, nie tylko zdrowotną jakość żywności, a przede wszystkim zdrowie i bezpieczeństwo konsumenta.

Podstawowym kryterium, decydującym o jakości żywności, której nadano przymiotnik „ekologiczna” jest to, że została wyprodukowana w gospodarstwie ekologicznym, przestrzegającym zasad zawartych w odpowiednich aktach prawnych. Takie założenie powoduje, że obowiązujące przepisy główny nacisk kładą na sposób i warunki w jakich produkowana jest żywność, zarówno pochodzenia roślinnego jak i zwierzęcego. Ustawodawca zdaje sobie jednak sprawę, że same przepisy dotyczące metod i sposobów pozyskiwania produktów oraz przetwórstwa, nie zapewniają ich przestrzegania. Z tych względów ustawodawca do przepisów wprowadził bardzo rozwinięty system nadzoru i kontroli, którą powinny sprawować powołane przez odpowiednie organy jednostki certyfikujące. Zwrócić także należy uwagę, że ustawodawca dopuszcza możliwość korzystania przez producentów z szeregu substancji niezbędnych w produkcji roślinnej i zwierzęcej oraz ich przetwórstwie. Przykładowo jako nawozy i środki poprawiające właściwości gleby, do których można mieć wątpliwości, dozwolone zostały: nawóz od drobiu, płynne odpady zwierzęce (gnojowica), odpady poprodukcyjne z hodowli grzybów, guano, a także nie ulegające szybkiej degradacji wełna, sierść i włosy. Stosowanie jako nawozów „kurzeńca” i gnojowicy może być przyczyną nadmiernego poziomu azotu w glebie. Mimo stawiania określonych zastrzeżeń co do stosowania tych nawozów, to trudno przewidzieć czy kontrola uchwyci nadmierne ich wykorzystywanie przez producentów. Pewne uwagi może budzić stosowanie preparatów miedzi jako środków grzybobójczych czy etylenu wykorzystywanego przy procesie dojrzewania niektórych owoców. Można mieć także wątpliwości czy dopuszczone do czyszczenia i dezynfekcji pomieszczeń inwentarskich i urządzeń wykorzystywanych w produkcji zwierzęcej nie będą zastępowane innymi środkami dostępnymi na rynku. Warto także zwrócić uwagę na substancje dozwolone do stosowania w przetwórstwie żywności ekologicznej. W tym przypadku dopuszcza się stosowanie, wprawdzie w ograniczonym zakresie, azotanu potasu, azotynu sodu, dwutlenku siarki, dwusiarczynu potasu i karagenu. Substancje te dozwolone są także w produkcji żywności konwencjonalnej (11, 12), ale czy nie należałoby ich wyeliminować w przypadku produkcji żywności ekologicznej?

Jak już wspominałem przepisy dotyczące jakości produktów ekologicznych prowadzą się do nadzoru i kontroli, sprawdzającej sposób i metody uprawy roślin oraz hodowli zwierząt. Nadzorem i kontrolą objęte jest także przetwórstwo produktów ekologicznych. Brak natomiast przepisów uwzględniających oznaczanie poziomu pozostałości środków ochrony roślin, czy zanieczyszczeń, zwłaszcza azotanów, a w niektórych przypadkach także metali ciężkich. Do oznaczania poziomu tych pozostałości w Polsce nie są uprawnione ani Inspekcja Handlowa, a tym bardziej Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych. Należy wyrazić zdziwienie, że w organach nadzoru i kontroli żywności ekologicznej nie uwzględniono

Państwowej Inspekcji Sanitarnej, w której kompetencji leży bezpieczeństwo żywności, a która jest organem Ministerstwa Zdrowia. Przypuszczam, że działalność Inspekcji Weterynaryjnej w tym zakresie jest ograniczona, a sprawowanie kontroli i nadzoru nad paszami ekologicznymi nie wyczerpuje jej kompetencji.

Nie negując idei preferującej rolnictwo ekologiczne, które zobowiązane jest do produkcji żywności o wysokiej jakości zdrowotnej żywności, uważam, że konieczne jest uproszczenie regulacji prawnych dotyczących tej problematyki i ponowne przeanalizowanie wszystkich jej aspektów, także związanych z nadzorem i kontrolą. Chodzi także o to, aby zarówno producent oraz przetwórca nie gubili się w nadmiarze niezrozumiałych dla nich przepisów.

H. Gertig

ON THE SAFETY OF ORGANIC FOOD

PIŚMIENNICTWO

1. Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2092/91 z dn. 24.06.1991 r. w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych (Dz. U. UE L 189 z 20.07.2007 r.). – 2. Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dn. 28. 06. 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91 (Dz. U. UE L 189 z dn. 20.07.2007 r.). – 3. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 889/2008 z dn. 05.09.2008 r. ustanawiające szczegółowe zasady wdrażania rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych w odniesieniu do produkcji ekologicznej, znakowania i kontroli (Dz. U. UE. L 250 z dn. 18.09.2008 r.). – 4. Projekt rezolucji Parlamentu Europejskiego w sprawie zapewnienia jakości żywności – harmonizacja lub wzajemne uznawanie norm [(2008/2220 (INI)] z dnia 23.02.2008 r. – 5. Ustawa z dn. 20.04.2004 r. o rolnictwie ekologicznym (Dz. U. nr 93, poz. 898). – 6. Ustawa z dn. 25. 06. 2009 r. o rolnictwie ekologicznym (Dz. U. nr 116, poz. 975). – 7. Wdrażanie Europejskiego Planu Działań dla Żywności Ekologicznej i Rolnictwa w Polsce na lata 2007–2013. (Internet). – 8. Ustawa z dn. 28.08.2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. nr 171, poz. 1225). – 9. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dn. 04.06.2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie najwyższych dopuszczalnych poziomów pozostałości pestycydów, które mogą znajdować się w środkach spożywczych lub na ich powierzchni (Dz. U. nr 102, poz. 655). – 10. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dn. 30. 04. 2004 r. w sprawie maksymalnych poziomów zanieczyszczeń chemicznych i biologicznych, które mogą znajdować się w żywności, dozwolonych substancjach dodatkowych, substancjach pomagających przy ich przetwarzaniu, albo na powierzchni żywności (Dz. U. nr 120, poz. 1257)
11. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dn. 18. 09, 2008 r. w sprawie dozwolonych substancji dodatkowych Dz. U, nr 177, poz. 1134). – 12. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dn. 14.01.2009 r. w sprawie wprowadzenia do obrotu i stosowania w żywności na terytorium Rzeczypospolitej Polski określonych substancji dodatkowych (Dz. U. nr 17, poz. 96)

Adres: 60-354 Poznań, ul. Marcelińska 42.